

6.3. De humanismo ĝis Volapük

En tiu ĉi epoko, dum la 18-a kaj la 19-a jarcentoj, prepariĝis la transiro de la teoria filozofumado pri la lingvo al praktika konstruo de planlingvoj kaj al ilia vera realiĝo. Multaj laboroj pri la universala lingvo restis je nivelo de la filozofia, logika-matematika aliro, daŭre do aperadis proponoj pri la filozofiaj sistemoj similaj al tiu de Leibniz, estis elpensita aro da pazigrafiroj, krome kuriozaĵoj kiel gestaj sistemoj aŭ muziknota interlingvo. Aliflanke, la 18-a jarcento estas epoko de raciismo, kiu pliprofundigas intereson pri sociaj bezonoj de la homo, reprezentitaj per la franca revolucio. Tiaj noblaj ideoj estis ligitaj kun la antaŭe jam aperinta plano de homara unuecigo kaj la tutmonda unulingveco.

Filozofi-sciencaj prikonsideroj pri la universala lingvo okupis kaj unuopajn *sciencistojn*, kaj kolektivojn. La teorioj de logika klasifikado kaj nomumado de ideoj kaj kun ĝi kunigita universala lingvo (kiel tiu de Leibniz) kontinuas en la 18-a jarcento: okupiĝis per tiu temoj ekz. la germana fizikisto kaj filozofo Johann Heinrich Lambert, la angla orientalistoj William Jones, la franca filozofo kaj politikisto Jean Antoine Nicolas de Condorcet, la germana fizikisto Kristian Berger, la franca fizikisto André-Marie Ampère, la franca revoluciisto Jean Delormel, la franca filozofo Pierre Laromiguière k.a. Inter la kontraŭuloj de logikistoj oni nomu la francan geometron Pierre Louis Moreau de Maupertius. Li opiniis pure filozofian sistemon de universala lingvo nesukcespova, ĉar ekzemple la filozofiaj perceptoj de Descartes estus jam fremdaj por Newton kaj Locke. Maupertius tamen skribas, ke regula gramatiko kaj derivado ebligus krei lingvon multe pli facilan ol ĉiuj etnolingvoj.

La universala lingvo estis pritraktata ankaŭ en *ĝeneralaj sciencaj verkoj* kaj vortaroj de la epoko, ekzemple en „Dictionnaire de grammaire et de littérature” el 1789, en „Acta eruditorum” el 1732, en Encyclopédie du XIX. siècle de Larousse, en verkoj de Voltaire, de Giovanni Batista Vico, de Auguste Comte, ĉe la francaj enciklopediistoj Jean le Rond D’Alembert kaj Étienne Bonnot de Condillac. La Rusa Sciencakademio kaj precipe la imperiestrino Katerina la Dua interesiĝis pri lingvoesploroj. Intereson montris ankaŭ la Kopenhaga Sciencakademio, kiu en 1811 proponis premion por sukcesa pazigrafiro. En la verkoj de la *utopiistoj* preskaŭ ĉiam aperas la vizio de universala lingvo en la ideala socio (ĉe Thomas More, Denis Vairrasse d’Allais, Charles Fourier, Herbert George Wells k.a.). En la 19-a jarcento okupiĝis pri universala lingvo ĉiam pli vastaj sociaj tavoloj. Kiel atestilo de kreskanta atento al la ideo de universala lingvo menciindas la Internacia Lingvistica Societo, fondita en 1856 en Parizo. Ĝi elektis komitaton de 23 personoj kaj komisiis ĝin prilabori la projekton de apriora universala lingvo – jen la unua provo serĉi kolektivon solvon de tia tasko. La postuloj, kiujn la komitato starigis, estis: la lingvo devas esti klara, simpla, facila, racia, logika, filozofia, eŭfonia, elasta, kapabla de plua evoluo. Sub tiuj ĉi kondiĉoj oni rifuzis akcepton de etnolingvoj kaj post esploroj de projektoj de Dalgarno, Wilkins, Faiguet de Villeneuve, Maimieux, Hourwitz, kaj similaj oni malakceptis ankaŭ tiujn. Poste oni pritraktis projektojn de siaj propraj membroj, favorante la proponon de *Bonifacio Sotos Ochando*. La sistemo de Sotos Ochando el 1845 estas paŝo al la praktika transformaĵo de filozofiaj kaj pazigrafiataj sistemoj. Li verkis lernolibrojn en la hispana kaj en la franca, publikigis pri ĝi artikolojn kaj zorgis pri ioma disvastiĝo.